

Видъ на Акъ-Мечеть съ Сыръ-Даръи. (Съ рисунка 50-хъ годовъ прошл. столѣтiя).

Ок Масжид (хозирги Кизил ўрда атрофи)ни Россия империяси кўшинларидан химоя килиш жанглари 1852–1853 йилларда бўлиб ўтган ва у Кўкон хонлиги тарихидаги энг фожиали саҳифалардан бири хисобланади.

Аник ракамлар манбаларда турлича келтирилади, чунки ўша даврда курбонлар рўйхати тўлиқ юритилмаган. Бирок тарихий маълумотларга кўра:

Калъани химоя килган кўконликлар сони тахминан 300–400 нафар атрофида бўлган Россия кўшинлари бир неча минглик армия ва кучли артиллерия билан хужум килган Калъа каттик каршилиқдан кейин босиб олинган
Химоячиларнинг катта кисми халок бўлган

Кўплаб таджикотчилар фикрича, химоячиларнинг деярли барчаси шахид бўлган, факат оз кисми асирга олинган...

Россия манбаларида ҳам кўконликларнинг жасорати алоҳида кайд этилган — калъа узок муддат тўплар остида туриб берган ва факат деворлар вайрон килинганч босиб олинган.

Нега бу жанг муҳим?

Ок Масжид:

Сирдарё бўйидаги стратегик нукта эди
Кўкон хонлигининг шимолий чегарасидаги асосий қалъа бўлган
Туркистонни босиб олиш йўлида Россия учун қалит вазифасини ўтаган

Қалъа қулаганидан кейин у “Форт-Перовский” деб қайта номланган ва Россия ҳарбий таянч пунктига айланган. шаҳарда Черковлар қурилган...

Хулоса

Ок Масжидни ҳимоя қилишда ҳалок бўлган кўконликлар сони аниқ маълум эмас, аммо тарихчиларнинг умумий баҳосига кўра:

- бир неча юз нафар ҳимоячи шахид бўлган
- қалъа ҳимоячилари қарийб охиригача жанг қилган (ҳеч ким ташлаб қочмаган)
- Бу воқеа Кўкон хонлиги мустақиллиги учун қурашнинг рамзий эпизодларидан бири ҳисобланади

Абу Муслим (профессор)